

HISTORIE OBORU

První anesteziologická sestra v Československu – d. s. Alena Stárková-Palečková

Pokorný J.

Komise pro historii oboru České společnosti anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny ČLS JEP

Souhrn

Autor popisuje profesionální dráhu první anesteziologické sestry Aleny Stárkové a její podíl na formování oboru anesteziologie v Československu a výchově sester v odbornosti ARIP (anesteziologie-resuscitace a intenzivní péče).

Klíčová slova: historie anesteziologie – anesteziologická sestra

Abstract

The First Registered Anaesthetic Nurse in Czechoslovakia: D. S. Alena Stárková-Palečková

The author describes the professional career of the first registered anaesthetic nurse in Czechoslovakia and her contribution to the forming of the specialty of anaesthesiology and nurse education in anaesthesia and intensive care.

Key words: history of anaesthesiology – anaesthetic nurse

Anest. intenziv. Med., 18, 2007, č. 4, s. 241–243.

Paní Alena Stárková, rozená Palečková, se narodila v Sedlčanech dne 22. ledna 1925 (obr. 1). V roce 1944 maturovala na reálném gymnáziu. V letech 1944–1946 studovala na Ošetrovatelské škole kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze III. na Malé Straně. Školu ukončila dne 22. 5. 1946 diplomovou zkouškou (obr. 2). Poté se zapsala na lékařskou fakultu Karlovy univerzity. Započatá studia medicíny byla nucena po dvou letech z rodinných důvodů přerušit. Začala pracovat v odborné knihovně Spojených farmaceutických závodů SPOFA

Obr. 1. Sestra Alena Stárková, roz. Palečková

v Praze 2, Sokolovská 13. Odtamtud ji pozval ke spolupráci na anesteziologické oddělení Ústřední vojenské nemocnice (ÚVN) primář MUDr. Lev Spinadel. Pozvání přijala a do práce u něho nastoupila dne 1. 11. 1949.

Před sestrou Palečkovou se na anesteziologickém oddělení ÚVN vystřídal několik sester, které si primář Spinadel půjčoval z různých oddělení. Pracovaly tam jen krátce. Byly to např. s. Radka Staňková a po ní s. Blanka od prim. Urbana ze zubního oddělení. Sestra Palečková se stala první stálou sestrou anesteziologického oddělení, které bylo zřízeno jako první v tehdejší Československu k 1. lednu 1948.

Obr. 2. Alena Palečková, diplomovaná ošetrovatelka nemocných

Postupně se zapracovala nejen do pečlivé spolupráce s lékařem podávajícím anestezii, ale i do provádění celkového znecitlivění včetně laryngoskopie a endotracheální intubace po podání svalového relaxancia d-tubocurarinu (Intocostin, Tubarin). Když jednou primář onemocněl, zůstala sestra Palečková 14 dní na oddělení sama a podle požadavků chirurgů prováděla celkové anestezie.

Anesteziologická práce sestru Palečkovou plně zaujala. Pod primářovým vedením si osvojila zvláštnosti a celou šíři práce anesteziologické sestry, především přípravu materiálu: anesteziologických přístrojů, instrumentačního stolku, infuzních roztoků a souprav, roztoků anestetik a všech pomůcek (vzduchovodů, tracheálních rourek, laryngoskopů, zaváděcích kleští, infuzních a transfuzních souprav). Stala se nezbytnou odbornou spolupracovnicí lékařů oddělení. Díky její přesné práci a promyšlené organizaci provozu probíhaly operační programy plynule, anesteziologické výkony metodicky přesně a bez významnějších komplikací.

Po zapracování ji pověřil prim. Spinadel školením několika vybraných sester v anesteziologické instrumentaci. Na střední zdravotnické škole učila předmět ošetrovatelská technika. Prim. Spinadel jí dal adresu Asociace amerických anesteziologických sester do Chicaga. Sestra Palečková jim napsala a požádala o zaslání jejich časopisu, přesto že tehdy nebyla možnost hradit předplatné. Vedení asociace jí vyhovělo. Časopis *Journal of the American Association of Nurse Anesthetists* jí docházel od roku 1950 až do poloviny osmdesátých let. V americkém časopise byl každoročně zveřejňován seznam členek

a mezi nimi byla po řadu let uváděna paní Alena Stárková-Palečková jako jediná sestra nejen z Československa, ale z celé Evropy.

Sestru Palečkovou jsem poznal po svém nástupu na anesteziologické oddělení ÚVN dne 1. 2. 1952. Stala se mou dlouholetou spolupracovnicí. Koncem 50. let jsem se rozhodl napsat příručku popisující technické aspekty anesteziologického provozu a k autorské spolupráci jsem pozval sestru Stárkovou. Příručka vyšla ve Státním zdravotnickém nakladatelství pod názvem *Anesteziologická technika* v roce 1961 v prvním vydání. Bylo velmi rychle rozebráno, a proto jsme připravili druhé rozšířené a přepracované vydání; vyšlo v roce 1964. A. Stárková v této publikaci podrobně a soustavně popsala zvláštnosti práce anesteziologické sestry do podrobností, které umožnily odbornou přípravu anesteziologických sester pro jakékoliv pracoviště. Jeden výtisk druhého vydání poslala Asociaci amerických anesteziologických sester. V časopise *American Journal for Nurse Anesthetists* [vol 33., 1965, No 2, April] vyšlo stručné zhodnocení naší knihy (obr. 3).

Autorská účast A. Stárkové na této publikaci nepochybně napomohla úspěchu při prosazování odbornosti pro střední zdravotnické pracovníky „anesteziologická instrumentárka“. Úspěchu bylo dosaženo po rozšíření oboru na anesteziologii a resuscitaci v roce 1971. Vyhláškou MZ ČSSR č. 72/1971 Sb., o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví, byla zřízena pro zdravotní sestry, ženské sestry a dětské sestry odbornost na úseku práce „anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče – ARIP“. Během let se anesteziologické oddělení v Ústřední vojenské nemocnici rozrůstalo, počet lékařů a sester se zvyšoval a sestra Palečková, provdaná Stárková, se stala vrchní sestrou anesteziologického oddělení. Své zkušenosti a důraz na bezpodmínečně nezbytnou přesnost práce při anesteziologické instrumentaci předávala nově přicházejícím sestrám.

V září 1968, po srpnové vojenské okupaci Československa armádami pěti států Varšavské dohody, emigroval tehdejší vedoucí Subkatedry anesteziologie Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů (ILF) doc. MUDr. Hugo Keszler, CSc., se všemi odbornými asistenty subkatedry na Západ. Klinická základna subkatedry, kterou bylo anesteziologické oddělení v IKEM zůstala zcela bez lékařů. Tehdejší ředitel ILF, prof. MUDr. Jan Knobloch, DrSc., přenesl klinickou základnu subkatedry anesteziologie ILF na anesteziologické oddělení ÚVN a mne pověřil jejím vedením do definitivního řešení vzniklé situace. Když jsem byl k 1. 9. 1969 jmenován ministrem zdravotnictví Vlčkem do funkce vedoucího opuštěné subkatedry, pozval jsem sestru Alenu Stárkovou ke spolupráci, kterou přijala a stala se odbornou instruktorkou subkatedry a pracovnící ILF. K 1. lednu 1970 vystavila Americká asociace anesteziologických sester paní Aleně Stárkové diplom „Certified Registered Nurse Anesthetist“ – Diplomovaná registrovaná anesteziologická sestra (obr. 4).

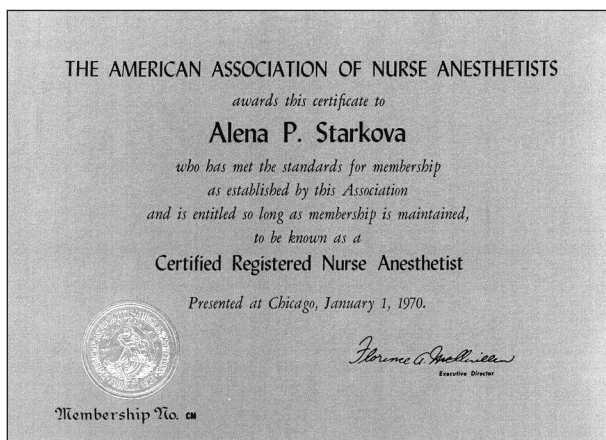
April, 1965

Anesteziologická Technika. By MUDr. Jiri Pokorny, C Sc and dipl. s. Alena Starkova. Statni Zdravotnicke Nakladatelstvi. Praha. 1964.

The second edition of this text on anesthesia technics was authored by Dr. Pokorny and nurse anesthetist Alena Starkova. With the help of members of the staff in the Chicago office, and especially help of the excellent illustrations, it was possible to trace through the book the detailed and excellent methods used by the authors.

The special applications of the technics to specific problems, the organization of the department of anesthesia and a presentation of the records are included. Miss Starkova is a member of A.A.N.A. and presented the book as a gift from her home in Praha, Czechoslovakia.

Obr. 3. Anotace knihy *Anesteziologická technika* v *Journal of American Association of Nurse Anesthetists* [vol. 33, 1965, 2 (April)]

Obr. 4. Diplom společnosti American Association Nurse Anesthetists: Alena P. Starkova – Certified Registered Nurse Anesthetist

Dne 1. února 1973 jsem přešel z ÚVN do tehdy nové Fakultní nemocnice v Praze 5-Motole. K tomuto datu byla sloučena anesteziologická oddělení dosavadní Městské motolské nemocnice pro dospělé a Dětské nemocnice (která se v té době přistěhovala z areálu na Karlově do nového nemocničního monobloku) s novou dětskou resuscitační stanicí do jednoho anesteziologicko-resuscitačního oddělení. Na návrh ředitele ILF bylo již ke dni 15. 2. 1973 toto oddělení rozhodnutím ministerstva zdravotnictví změněno na Klinik anesteziologie a resuscitace a subkatedra anesteziologie byla povýšena na Katedru anesteziologie a resuscitace ILF.

Sestra Stárková přešla z Ústřední vojenské nemocnice společně se mnou do Fakultní nemocnice v Motole. Na katedře anesteziologie a resuscitace pracovala jako odborná instruktorka mnoho let až do odchodu do důchodu. V roce 1974 byla zřízena v Československé společnosti anesteziologie a resuscitace (ČSAR) komise sester, která se později stala sekci. Sestra Stárková byla její dlouholetou aktivní členkou, v některých funkčních obdobích jednatelkou a představitelkou sekce sester ve výboru ČSAR. Na VI. celostátním sjezdu Československé společnosti anesteziologie a resuscitace v roce 1981 v Ostravě dvakrát přednášela v sekci sester (Stárková A., Vorlická M.: Činnost sekce sester v ČSAR; Stárková A.: Význam správného provádění neodkladné KPR pro práci sester na ARO a JIP).

Paní Alena Stárková je první odbornou sestrou oboru anesteziologie a resuscitace u nás. Aktivně napomáhala odbornému vývoji oboru a v knize Anesteziologická technika popsala přesnou metodiku práce anesteziologické sestry. Popisem odborné náplně významně napomohla širšímu uznání činnosti, která je pro současné anesteziology samozřejmou a nepostradatelnou nezbytností. Tuto práci začala vykonávat v době, kdy ještě nemálo chirurgů přikládalo výkonu anestezie tak podřadný význam, že její provádění svěřovali v lepším případě odborně neškoleným mladším lékařům, ale častěji zdravotním sestrám, ba i zaškoleným sálovým zřízcům. Ti měli mimo jiné za úkol převážení nemocných, jejich ukládání na operační stůl a zpět na vozík a také výkon celkového znecitlivění, často pověstným inhalátorem éteru podle Ombredana. Jen díky velké terapeutické šíři éteru a přísnému výběru nemocných k operačním výkonům nedocházelo v oněch dobách k úmrtím z anestezie.

Paní Alena Palečková-Stárková měla velice příjemné a naprosto korektní vystupování na pracovišti. Při náhlých příhodách a „poplachu“ postupovala vždy metodicky přesně a správně a usnadňovala lékařům správné provádění život zachraňujících výkonů. Nepamatuji si z dlouholeté spolupráce s ní ani na jediný případ konfliktního vystoupení, hádky nebo nevhodného chování. Své pracoviště udržovala v bezvadném pořádku a na její výkon v nemocnici i na katedře bylo plné spolehnutí.

Literatura

1. Pokorný, J., Bohuš, O. *Anesteziologie a resuscitace v ČR a SR na cestě k oborové samostatnosti*. Pražská vydavatelská společnost : Praha 1996, s. 184.
2. Stárková, A. Dokumenty z osobního archivu.

Došlo 6. 6. 2007.

Přijato 30. 6. 2007.

Adresa pro korespondenci:
Prof. MUDr. Jiří Pokorný, DrSc.
Pod Krocínkou 9
190 00 Praha 9
e-mail: jiri.krocinka@volny.cz